

Procediments secs: el carbó, barres de grafit i la sanguina

Montserrat Planella

Setembre de 2019

Resum

Introducció als procediments secs, tradicionalment associats al camp del dibuix. Aquest apartat estarà dedicat a l'exploració tècnica del carbó, el grafit i la sanguina. Adaptació per a la realitat de la matèria de Tècniques d'expressió gràficoplàstica a Batxillerat de l'IOC per Xavier Belanche.

Índex

Procediments secs: el carbó, barres de grafit i la sanguina	2
El carbó	2
Una mica d'història	2
Papers	3
Tècniques	3
Les barres de grafit	4
La sanguina	4

Procediments secs: el carbó, barres de grafit i la sanguina

El carbó

El carbó és simplement fusta cremada sense que aquesta arribi a fer flama, sense aire. La qualitat del carbó depèn de la fusta la qual sol ésser de cedre o de cep. El carbonet és la forma més corrent, simplement és una barra de fusta carbonitzada. Sol vendre's en caixes i fa uns 6mm de diàmetre, tot i que n'hi ha de diferents gruixàries, i al voltant dels 100-150mm de llargada. Solen tenir diferents dureses: tou, normal, mig i dur.

També trobem el carbó comprimit en forma de barres regulars fetes de pols de carbó barrejat amb un aglutinant (a vegades un aglutinant gràs). Per altra costat tenim els llapis de carbó, que poden oferir tons foscos i intensos, segons la duresa.

Una mica d'història

El carbó és un dels materials naturals usats des d'antic per a dibuixar. Si durant la prehistòria aquest material s'utilitzava per a pintar sobre les parets de les coves, o sobre pedres i fusta, en l'art occidental el carbó va esdevenir un material bàsic per als artistes. Majoritàriament s'utilitzava per a crear esbossos o per a dibuixar

Figura 1: Diferents tipus de carbonets. Font: Agrega

una obra que posteriorment es faria en pintura. El carbó es convertí en un dels materials tradicionals per al dibuix al natural, fruit del seu ús en les acadèmies d'art on els aspirants a artista s'ensinistraven copiant models servint-se del carbó, que permetia el clarobscur, o sigui crear degradats per a simular el volum del cossos. Molts artistes també l'han emprat per a realitzar obres acabades, també per a fer apunts de paisatge, o per a fer il·lustracions. Podeu destacar els treballs d'artistes com Daumier, Degas, Matisse, Rodin, J.Dine...

Papers

Són més adequats els papers amb textura (de gra fi) que no pas els setinats ja que el carbó s'ha d'adherir al paper. Aquests papers generalment poden resistir diferents esborrades, a part de què, com ja hem dit, permeten l'adherència de bastant substància per a obtenir tons intensos o per a poder escampar el carbó sobre el paper. Podeu utilitzar també papers de colors per a ressaltar el negre. Un dels papers utilitzats és l'Ingrés que, tot i el seu poc gramatge, és un paper de gra fi que permet el que ja hem comentat.

Tècniques

El carbó es pot treballar tant amb línia com amb taques. Permet fer dibuixos de manera ràpida, esborrar i tornar a insistir, tot i que, també podem fer dibuixos més preciosistes i detallistes.

- Pot servir d'esbós previ per una obra amb materials humits.
- Podeu aconseguir diferents qualitats de línia.
- Podeu posar-lo pla i dibuixar a partir de taques.
- Es pot difuminar per a crear diferents grisos.
- És de fàcil esborrar amb paper, drap o amb goma.
- Permet treure blancs amb la goma.

- Es pot escampar amb aigua.
- Barrejar amb d'altres materials com el llapis, el guix, el pastel, la sanguina...

Les barres de grafit

Tot i que el grafit és el mineral bàsic utilitzat per a la fabricació de llapis, també el podem utilitzar en barres com el carbó. Aquestes barres solen tenir la mida i forma d'un llapis i es comercialitzen en diferents graus de duresa. Amb elles s'obté el mateix resultat que amb els llapis: el color platejat i brillant que deixa el grafit sobre el paper. Però les barres permeten fer traços més gruixuts i cobrir més ràpidament superfícies, sobretot si s'utilitza la barra plana, fet que també permet fer zones de color llis on no es noti gaire la textura del traç. El grafit ni s'escampa ni s'esborra tan bé com el carbó i, tot i que el podem difuminar un cop tacada la superfície, no té la mateixa maleabilitat que el carbó.

Figura 2: Barres de grafit

Aquest també ha estat un material utilitzat en l'aprenentatge artístic, per a dibuixar models, tot i que, molts artistes del camp de la pintura i també del camp de la il·lustració l'han emprat per a realitzar les seves obres.

La sanguina

A part de les barres de grafit, de les de carbó i de les barres grasses (barreja de pigment o carbó amb aglutinant gràs), existeixen també barres o llapis de color de ferro que anomenem sanguines. Les sanguines estan fetes ordinàriament d'hematites vermelles. L'hematita és un òxid de ferro, un mineral d'aspecte terros, de color negre o bru vermellós. Les sanguines ens ofereixen unes qualitats semblants a les del carbó però de color marronós.

Figura 3: Barres de sanguina